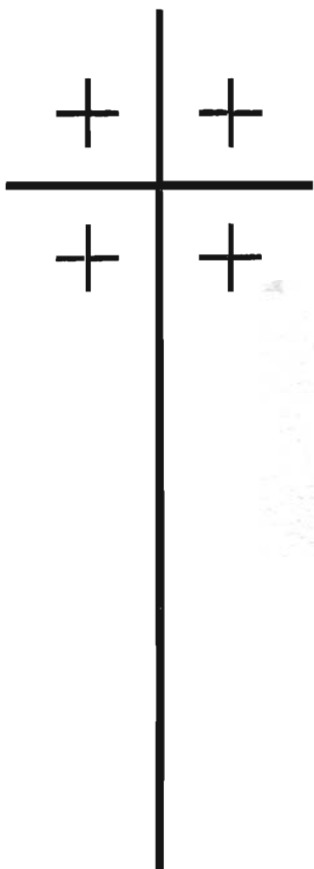

miquel pons i bonet

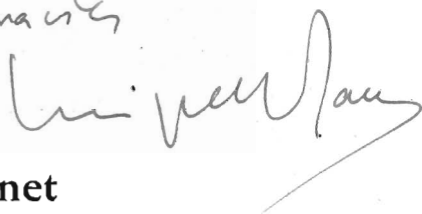
**pregó de
setmana
santa**

felanitx, 1963

A la Cambra de Sant
Agustí que ha volgut barrejar
amb l'encàrrec del "Prejo
de 1963".

Moltes de gràcies
en

miquel pons i bonet

pronuncià aquest pregó

en el convent

de sant agustí

el divendres de passió

felanitx, 1963.

Reverends Senyors,
Excel·lentíssima Corporació,
Ciutat de Felanitx:

Quan la Primavera torna al camp i a les coses, una veu de laic s'aixeca sota les arcades del Convent de Sant Agustí per acompanyar-vos a la representació de la tragèdia més gran, de més significació històrica, la Passió i mort de Crist, Nostre Senyor.

Quan encara les oliveres i els tendres palmons dels fassers no han tombat el clotell i vinculat el cap al tall de la destal, quan encara el bosc no ha entrat dins el temple i amb el cant au-cellable d'antifonaris s'ha engronsat en les mans dels nins i han fet camí vers els balcons i les baulles de la ciutat, és quan la Confraria de Sant Agustí ens crida, a la vigília dels grans dies, per a contemplar el tristíssim desenllaç de la vida del Fill del Homo, el fi de l'obra perfectament acabada i ben feta.

A l'escenari de la terra, a plena fosca perquè el sol s'entelà i la lluna s'averگوی (1) i romangueren estorats dins les seves esferes, (2) s'adreça desnua, tacada de sang divinal, trepanada pels claus, la Santa Creu, l'Arbre encrevat, l'Arbre d'on penja el fruit de més preu, el fruit intacte i que ferit de mort i morint-se ens deixà la vida.

És a aquest mateix Arbre, a aquesta mateixa Creu que Felanitx ha tingut sempre una devoció intensa i on els ulls han cercat sempre la pau i implorat la pluja que assona les terres magres i la calma de les ones.

És "La devoción de la Cruz" ⁽³⁾ que ens guiarà pels camins de creus en aquesta nit de Divendres de Passió.

I.-L'ADORACIÓ DE LA CREU LA SETMANA DE PASSIÓ

Acabam d'assistir a l'adoració de la Creu, on s'enclouen totes les esperances dels homos i és dóna lectura al testament que ens fa fills de Déu i hereus del Cel.

A la Setmana de Passió li ve bé el nom de Setmana de la Vera-Creu perquè a les esglésies en cantar l'himne de Vespres treien la Vera-Creu coberta amb un vel morat com les teles morades que tapen els retaules, draps morats color de muntanya i de mar i de penitència i de les túniques morades del Sant Crist de la Parròquia que la devoció del poble anomena "la Sang".

Les vexil·les, història plàstica de la Passió, obra d'un artista casolà de mà mès o manco trençada, donaven pas a la processó Darrera els escolans i atlots del chor i el Comú de Reverends Preveres que duïen ciris encesos. La processó caminava camp a l'altar major i s'amagava rera la gran cortina, el milà ⁽⁴⁾ que cobria, desde la clau de la volta fins al trespol, tot el presbiteri, com allunyant-se del poble. I llavors se decantava el milà i apareixia la Vera-Creu destapada en mans del prevere que feia la capa, que era de color violeta. Els escolans i sacerdots agenollats cantaven:

O Crux, ave, spes unica!

*Les banderes del Rei s'enarboren
de la Creu resplandeix el misteri,
on la mort féu sentir son imperi
de qui vida morint ens va dar. ⁽⁵⁾*

I assistien, com a poble, els nins que és el poble més sicer, amb candeles de cera verge, pintades de vermell o verd, i es pegaven pel seu pit de cristall amb la mateixa devoció que es feien la traveta o es tiraven empentes.

Consemblant es feia al Convent on el milà penjava de la copinya amb raïms i pampols daurats. Una nombrosa comunitat de frares acompanyava aquest estellicó de la Creu, que just ara hem adorat, amb processó que voltava per entre Sants agustins i Protectors de l'Ordre.

II.—LA VERA-CREU I LA BENDICIÓ DELS FRUITS

Matí de maig. Cel blau, plé d'oronelles que volen a ras de terra. Per tot arreu un esplet de flors, colorins sobre el gris de l'hivern, i alguna fruita primerenca madura. Al camp les primeres cançons del segar.

De molta solemnitat es revestia la Festa de la Creu a la Parròquia. Una vegada més ens en dona testimoni la tan anomenada com inagotable Consueta de Mossèn Esteva Bordoy. ⁽⁶⁾

Acabada Nona se baixava a la capella de les Animes. S'obrien les portes, de l'arca, palmes de martirs pintades i or vell, i al fons apareixien tots els reliquiaris juntament amb la Vera-Creu ⁽⁷⁾

L'Hebdomadari, amb ornaments morats, agenollat encensava tres vegades el Lignum Crucis. Els primatxers, revestits del mateix color penitencial, entonaven el *Vexilla Regis*. L'orgue acompanyava el cantussol dels eclesiàstics que portaven cera de la Vila. A la processó hi anaven els dos obrers i dos sacerdots darrera la Vera-Creu. A l'altar major, agenollat el preste encençava tres vegades i una columna blanca s'alçava densa, com un feix d'aranyoner, per morir entre les pedres de la bòveda. Continuava l'himne. I és deia l'Ofici amb sermó, fundat per l'Honor Gabriel Xamena. Aquell dia els capellans no portaven solideu.

Acabat l'Ofici s'iniciava la processó de la beneïda dels fruits. Sortien dues llargues fileres de clergues felanitxers, els qui cantaven, els obrers i el poble. Els primatxers entonaven la lletania major. Les vares del dosser eren sostingudes pel Batle, quatre regidors i l'escrivà reial.

El sol dels dies llargs pegava de ple sobre la façana noble i enlairada de la Parròquia amb el seu Sagrament tant blanc. Els graons de pedra viva de l'escalera lluien com a miralls

...Fili Redemptor mundi, Deus, miserere nobis,...
Sancta Maria, ora pro nobis.. I es doblava la deprecació a Sant Miquel i a Sant Pere.

La plaçeta de Sa Font estava plena de la llum florida de maig i feia de la Vera-Creu, or i argent i esmalts amb rostres de profetes i evangelistes, una immensa custòdia entre les mans ungides de l'Hebdomadari, Vicari de setmana, que amb creus beneïa.

...Omnes sancti Discipuli Domini... Sancta Maria Magdalena.. I la processó recorria el mateix itinerari que la processó de Sant Marc

De retorn, a l'entrada de l'església, el Preste entonava el *Regina Coeli laetare...* amb to pasqual, i després l'oració *Deus qui per resurrectionem...* Una altra bendició i es tancava la Vera-Creu dins el reliquiari de la capella de les Animes.

Data de l'any 1919 la bendició dels fruits, des del Calvari.

Surt la processó de la Parròquia cantant les lletanies de tots els Sants fins arribar al carrer de Sa Roca on els escolans es carreguen la creu processional i els cirials sobre l'espatla i els preveres van pujant, amb pantaix cada vegada més afavorit, costeta amunt entre els hortets que s'ajacen al redors de l'altura familiar del Puig d'es Call. Els primatxers s'ajuden d'uns bordons, els restrells, que guarden les cinc llagues dins un cor com de crespell.

Un olor de llimoneres i favars florits satura l'aire que arriba dels camps de primavera nova que enrevolten la muntanya.

Al costat del camí les estacions del Via-Crucis, en pedra de Santanyí, on sols resta intacta la figura de Crist perquè els botxins han tornat a la pedra primitiva víctimes dels macs i dels ferros de les baldufes. Aquí i allà l'oració recta i curta d'uns xiprers joves i l'oració seca i arrelada d'uns xiprers vermats.

A cada estació el record de les paraules vives dels Passos del Rector Serra ⁽⁸⁾

A dalt, la finestra mostrejada i portes obertes, a cel i llunyania blava, es diu l'Ofici, presidit per la Vera-Creu

Des de l'esplanada del Calvari, llavors, el preste, de vermell, beneix el fruit de la contrada.

Girat cap al Llevant, els llevants que no ens
deixen sortir les naus i avaloten la pell del mar,
diu:

*Gloriar-nos ens cal en la Creu de nostre Senyor Je-
sucrist: en qui estan la nostra salut, la nostra vida i
la nostra resurrecció.* ⁽⁹⁾

La teva Creu adoram, Senyor... ⁽¹⁰⁾

Vers al Ponent, bres del sol i domasos de festa:

*Creu fidel, damunt tot arbre
sublimada de noblia:
cap selva en flor, fruit ni fulla
arbre tal produiria:
arbre dolç qui amb claus dolços
dolça carga sostenia!*

*Dulce lignum, dulces clavos,
dulce pondus sustinuit* ⁽¹¹⁾

I ens recorda la versió popular del poeta:

*Dulces clavos,
dulce cruz,
dulce nombre
de Jesús.* ⁽¹²⁾

A la tramontana de vents freds que socorren
els ulls tendres dels arbres i maten el fruit gre-
nyal:

Dolça fusta, sostenint dolços claus carga dolca. ⁽¹³⁾

*Dur la Victima dels homes
cap altre arbre mereixia.* ⁽¹⁴⁾

I al mitjorn de les plujes negres, diu mots si-
bil·lits:

*En el cel apareixerà la señal de la Creu quan el
Senyor vendrà a judicar.* ⁽¹⁵⁾

I acabades les lectures d'oracions i evangelis és fan quatre creus vers quatre fulles de la rosa dels vents.

I baixa la processó quan el sol comença a picar i l'aire és calent de flaires i remors d'abelles.

Aquesta és l'exaltació, el goig de la Creu, quan la creu retorna al camp, a la vista dels arbres on va néixer.

I aquesta Creu és la mateixa Creu del dolor, Creu de impropis que carregà Crist a sobre l'espalla.

III —L'ADORACIÓ DE LA CREU EL DIVENDRES SANT

La Creu cobrà l'autèntica dimensió humana i divina aquell Divendres Sant, tant llunyà i tan aprop, quan Crist, a les tres de la tarda, doblegà el cap, com una espiga madura, sobre el pit desnú perquè s'havia fet l'hora de dir al seu Pare que tot era acabat.

Oh Divendres Sant de tot el món! Oh Divendres Sant de Felanitx! Oh Divendres Sant com atures i aplanes les coses, com acalles les converses i renous, com cingles la carn i demores el pas per millor obrir la rota del cor als darrers brols del cor de Crist que sagna!

Desnua, freda, oscura, sola està l'ara. Desnú està el turó del Calvari de cada dia... Postrats a terra, com si tornassin a l'*humus*, el celebrant i els ministres sota els ornaments negres de dol i mort.

Ahir entrava una claror de matí que porgaven els vidres dels finestrals.

Avui entra una llum de tarda, mel en les pedres de la Parròquia, per la claraboia per jugar a penyores els set colors, com els clavallers de Sant Joan, amb els Sants dels retaules.

I la Pàssio, segons l'Evangelista amat i jove, per refrescar les nafres de la Història darrera del Fill de la Mare de Déu: besada de Judes, negacions de Pere, a casa de Pilat, Barrabàs, lo escrit, escrit està, crucifixió, joc de daus, mort i sepultura del Bon Jesús... I tot silenci, silenci i mort.

I l'adoració de la Creu. La Creu amagada, la Creu de la fosca, que es pot tallar, surt a la lluminositat.

*Mira, arbre, creu, per quatre pòrtics passes
igual que com vivies dins el camp ..
A l'alba, ¿ho recordes?, contemplaves
els peus desnús d'un vell pastor dins l'ombra,
i estès dins l'herba el blanc tàlem de llana
tenyit d'un cel de fúcsies, xop de llàgrimes ..*

*Me sembl'es ara, creu, la creu quieta
sobre un pujol de xeixa, dintre l'hòstia,
blanca i brillant a'or trossejat, de l'era.*

*Tots se vtnclen amb gest de rames plenes ..
Igual que tu... un dia. . ¿al mar? ¿al bosc?
Un matí —Març o Abril— de rames verdes... (16)*

Ecce lignum Crucis, in quo salus mundi pependit... (17)

I els impropis:

Poble meu, ¿qué t'he fet? ..

*¿Qué més havia de fer per tu, que no hagi fet?
Et vaig plantar com vinya escollida, bellíssima,
i tu te m'has tornat del tot amarga, . (18)*

Creu fidel... (19)

Quantes creus hi ha en els arbres? I quantes creus a tot indret? Creus a sobre el blat, petita Consolació damunt l'era. Creus que marca el pa i cristianitza la taulada. Creus dels finestrons i creus de sang sobre la sang del gall que tan alegrement cantava.

I quantes creus hi ha al terme? Creus que donen el bon camí als qui fan el quotidià viatge i dels qui viatgen per darrera vegada. Creu de Ses Garrigues, Creu d'En Malandri, Creu del Pont de Na Galiana... i sobre els pits de Felanitx el *Passio Imaginis*, plant en pedre, i la Creu del Picot, forca i trono de Déu, mirall on se miren tots els enclavats a les infinites creus i que se dignifiquen en la Divina Creu.

I si totes les ciutats son un poc Jerusalem, totes les muntanyes son escaients per a Calvaris.

De quin bosc serrarem els troncs per fer la Creu? En trobarem a la Vall de Son Quelles?

A quina pleta o quintana tallariem esparregueres castellanques per trenar la corona? Heu sentit a dir si n'hi ha per Binifarda?

Quin torrent, ¿Son Suau?, tindrà una canya, quina platja ¿Cala Sa Nau?, una esponja, quin celler un poc de vi amarg per apagar la set del Bon Jesús quan tengui la llengua seca com un terroç?

A sobre quina muntanya perfumada aixequem les tres creus? A Sa Sista, de innumerables verds, o al mateix Puig d'es Call, o entre els molins de la taringa perquè Sa Corentena és enfora?

I aixís el Crist que feim, a la nostra manera, restaria més humà fet a ca nostra.

Diu el "*Rel·lotge de Cristo*"⁽²⁰⁾ que a les dotze l'enclavaren i a les tres va expirar.

El so metàl·lic que baixa de les campanes verdes es torna balb dintre les fustes corcades de les matraques.

Poc abans de les tres els bancs parroquials estaven més que plens. Les monges seien sobre l'estora. Les dones joves a cadires d'aplec i les més velles a cadires de respatla amb les inicials. De les capelles en surten uns niguls de caparrins. Ran d'es presbiteri una bardissa d'atlotea que s'enfila i encamella. Es l'hora del Davallament!

El Davallament! Un "Auto de Passió" consemblant a les peçes teatrals de Lucas Fernández i Juan del Encina.

Fins 1759 es representava El Davallament que enllestí el Rector Mayol. Després el que es feia a la Seu de Mallorca. El manuscrit, amb lletra de les darreries del segle XVI tal vegada obra d'un Miquel Pascual de Búger. ⁽²¹⁾ En el repart Sant Pere, Sant Joan, Maria, Nicodemus, Josep i Pilat.

Sant Pere diu a to de plant:

*¡O doloros y que faré!
Tota ma vida ploraré.
¡O desolat y mes que trist
així he negat a Jesu Crist!
¡O variable y traidor
deixar així a mon Senyor!*

La Maria anant deues el cadefal:

*Perdut he fill sense pare,
consegut per l'Esperit
engendrat el cel sense mare,
eternal Deu infinit.
¡O fill bondat sobirana,
quanta caritat mostra!*

*Per salvar natura humana
en la creu vos mort peniau.
¡O fill meu senyor y pare!*

Diu Nicodemus a Iòseph a to de: O susana cara muller.

*Senyor Jusep pujau primer,
que vos tal honor maraxeu,
y a Jesús, Déu vertader
lo bras dret li desclauareu (sic)*

Josep

*Nicodemus vos no m'honreu
mentre Jesus tingam devant,
que ell sol es qui honrar se deu,
que devant ell no meresq tant.
Absent (sic) los dos puiaem,
tant quant porem deuotament,
y a Jesús omnipotent
lo bras dret li desclourem.*

Tenint la Maria lo Jesús a la falda diu a son plant:

*¡Les mans teniu foradades
el costat de sanch vermell,
tantes nafres vos han dades
que no pareu gens Aquell!*

I així acaba l'obreta que veren els avantpassats plens d'emoció.

Ara es fa més sencill. El clergue, que ocupa el lloc de l'antic quaresmer, diu el sermó "in nigris" sense ruquet, sols amb estola. I llavors dos vicaris, amb camis i una banda morada, pugen les escales adossades a la Creu on hi penjen una llarga tavallola blanca. Als primers cops de martell els

nins que estaven adormissats alçen el cap, allarguen el coll i obrin els ulls com a mores. Ja li arranquen el cartell que l'anomena Rei dels jueus. Després la corona, el clau de la mà dreta, el clau de la mà esquerra i els claus dels peus. I el Crist que ha tingut una mort alta, par damunt els homes, és davallat de la Creu. Ja ha vinguda la tardor a l'Arbre Sant, ja li han vermada la frondosa rama i ara, en posició de barca, d'eternitat, el seu cos d'hòstia s'allarga dins el taüt, copetjat i blau com un camp de lliris blaus. Ai lliris blaus de la planura alta de Santueril. Ai lliris morats i grocs, com les sedes i galons de les casulles d'Advent i Quaresma, dels jardins de Sa Torre!

A boca de nit surt la processó. Crist mort és portat a braços cap el sepulcre, com si fos una barca que els mariners treuen a l'escar.

La gent, corgelada i apenadida, contempla la passada. Les lloses del Replà encara estan tacades dels assots del fas. Al peu de l'escalera el nombrós poble innominat dels encapironats, amb túniques de colors litúrgics, espera. El vel que cobreix el cos de Crist és una nit negra estrellada. La processó volta Sa Font i les notes greus del P. Miquel dels Sants i de Tomàs Lluís de Vitòria sonen dins l'aigua que anyora horts.

Carrer Major... Fileres llargues d'encapironats. Fileres llargues de llums i deombres allargades. El perfil del Bon Jesús es dibuixa a sobre el referit de les cases i dins les llunes dels escaparats.

Lent és el pas. Marxes fúnebres... "Caminau, caminau"... I ningú podrà passar ran del portal de la timba de Santa Rosa sens una mossegada a la carn, sens girar els ulls, vers la inscripció, que recorda al temps, aquella tarda del 31 de març de 1844, quan 414 germans de taula i llar foren engrunats i cosits a la terra, a les pedres del enterrosall, mentres seguien a Crist i la seva paraula. Oh

tristíssima i humana mort d'un poble on mare, fill, pare, germà, amic... entre ais ofegats i boques brutes de pedruscada i glopades de sang cridaven: Tot està consumat!

Pel Carrer Major passa l'enterrament de Crist, aquest mateix carrer per on passam els que tenim l'alegria i la pena a casa. Per on passen els que van cap a l'andanada del mar o a les llobades de les sementeres o al petit i vital camp de treball d'una aula o escriptori. Per on passen els que són i no són ..

A cada cantó els cartells, en pedra, els Passos, que tan acostumats a veure ja no veim.

Ahir te portaven alt, Crist, oberts els braços fins a tocar amb les ungles, amb dolç abraç, portal per portal, homo amb homo, amor amb rancor, perquè ens estimen uns els altres segons el teu manament. I la llum de les llanternes et feia aigües de claror pel teu rostre.

Avui et porten mort. Darrera tu, la bona Mare plena de gràcia i dolor.

*Ai dolor, dolor, dolor,
dolor de triste tristura,* ⁽²²⁾

Carrer del Mar... Bisbe Puig, Rocaboira... fins arribar al Convent de Sant Agustí per rebre definitiva sepultura, repòs de tres dies, sota la pedra nova....

I el cant del Miserere. Plaça d'Espanya... Soledat i desconhort. Soledat de Maria. Soledat de la Creu on sols tenen vida els llargs caps de la tavallola que mou l'embat.

Oh nit de Parasceve! Oh nit de Parasceve a Felanitx! Oh nit quan la lluna plena de primavera torna més blanca i més trista la ciutat i s'enfila per les palmeres altíssimes. Oh nit de Pasrasceve!

Sols dels corrals pintats de blau i d'almàngara, amb clíviens i ciclàmens, que desmaiaren un poc entre els violers al peu de la Casa Santa, s'alça el bel amarg i estorat de l'anyell de Pasqua lluny del fenàs humit, de les pastures i l'ermàs! Oh nit de Parasceve que aties els calius del dolor i encens foc dins l'ànima!

Com foc crema dins el cor de la nostra Setmana Santa que cada any fa brostar nous cimals, com aquest pas de la anguniosa "Macarena", esforç dels ibèrics taurins felanitxers, que per primera vegada recorr la via sacra.

*Virgen con mariñaque,
Virgen de la Soledad
abierta como un inmenso
tulipán.*

*En tu barco de luces
vas*

*por la alta marea
de la ciudad,
entre saetas turbias
y estrellas de cristal.*

*Virgen con mariñaque,
tú vas
por el río de la calle,
¡hasta el mar!*⁽²³⁾

I que aquesta pena i dolor que hem tingut pel camí de la Creu, es torni cant de pau, esbart de coloms blancs, alegria de la vinya que plora, alegria dels canalobres vegetals que encenen flames verdes, alegria de les marines on floreixen els blaus romanins i les ardents gatoves, alegria de les marjades d'asfòdels enramats de satalies i tot com l'alegria dels cascavells i salts des cavallets i el pas agraciat de la dama i tot emmarcat per la llum de Pasqua, anunciada pel so cristal·lí i sonor de les campanes d'al leluia.

NOTES

- (1) Isaïes 24, 23
- (2) Habacuc 3, 11
- (3) Obra de Pedro Calderón de la Barca
- (4) El millà, nom que es dona a Felanitx a la cortina que es posava a l'altar major per la bendició amb la Vera-Creu
- (5) Himne de Vespres del temps de Passió. Versió de Mn. Llorenç Riber.
- (6) Consuetud del Dr. Bordoy, escrita davers l'any 1760.
- (7) Inventariada per primera vegada a la visita del Ilm. i Rdm. D. Baltasar de Borja, desembre de 1626, Llibre I de Visites, fol 89, Archiu Parroquial de Felanitx. "Primo una capsa de plata ahont està la Sma. vera creu".
- (8) "Meditacions sobre es passos d'es Via-Crucis dispostes per D. S. S. P. R. p'es faels qui's dedican a tant sant exercici en el nou Calvari de Felanitx". Palma Impremta de P. J. Gelabert, 1856.
- (9) De la Litúrgia de la bendició del terme que es fa a Mallorca el dia 3 de maig, antiga festa de L'Invenió de la Creu.
- (10) Item.
- (11) Item.
- (12) F. García Lorca. "Bodas de sangre".
- (13) De la Litúrgia de la bendició del terme...
- (14) Item.
- (15) Item.
- (16) Blai Bonet. "Parasceve" de "Quatre poemes de Setmana Santa". Santanyí MCML.
- (17) De l'Acció litúrgica del Divendres Sant.
- (18) Item.
- (19) Item.
- (20) Cançó popular.
- (21) "Coples del Deuallament de la Creu que es fa cada any en la Seu de Mallorca". Copiat del "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana, Palma 10 abril de 1887".
- (22) "Auto de Paslón" de Lucas Fernández.
- (23) "Paso" de "Poema de Cante Jondo". F. G. Lorca.

Publicacions de la Confraria de Sant Agustí

Bernat Vidal i Tomàs, Pregó de Setmana Santa, 1958.

Josep M.ª Llompart de la Penya, Pregó de Setmana Santa, 1959.

Jaume Oliver Oliver, Pregó de Setmana Santa, 1960. (Esgotat).

Guillem Colom i Ferrà, Pregó de Setmana Santa, 1961.

Pere Xamena Fiol, Pregó de Setmana Santa, 1962.

